

Ve yine bu kurbanın gelişi güzel olmayıp senenin muayyen günlerinde kesilmesi de diğer ibadetlerde olduğu gibi bu ibâdetde de müslümanlar arası birlik ve beraberlik içinde olmanın lüzumunu göstermektedir.

Ayrıca burda dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da şu olmalıdır. Bu kurban ibadeti esnasında dilimizle yapmaya mecbur olduğumuz ibadet ancak bir, en fazla iki dakikayı dolduracak kadar az ve kısa olmasına karşılık aynı kurban ibadeti esnasında vücudumuzla yaptığımız çeşitli hareket şeklindeki vücut ibadetlerimiz yani yapmaya mecbur olduğumuz hareket ve davranışlarımız değil birkaç dakikayı günleri ve hatta haftaları içine alacak kadar fazla ve yoğunur. Sadece kurbanın alınıp nakledilmesi kesilip dağıtılması bile rahat, rahat bir günü dolduracak mahiyettedir. Kurbanı alabilmek için gerekli parayı kazanabilmek gayesi ile sarfet-

mek mecburiyetinde olduğumuz günlerde bundan ayırırız. Bu günleri de hesaba katarsak kurban kesmek için vücudumuzla sarfettiğimiz mesaf ve emek ile bu ibadet esnasında dilimizle yapmaya mecbur olduğumuz lisanî ibadet arasında ki farkın, faaliyet ve hareket lehine ne derece bir kayış gösterdiği daha açıkça ortaya çıkar. Kaldı ki bu ibadet esnasında okumaya mecbur olduğumuz BESMELE ve TEKBİRLER de lüzumu halinde pekalâ başkaları tarafından okunabilir. Ama bu koyunun sadece bizim kurbanımız olabilmesi için onun parasının bizzat bizim tarafımızdan verilmiş olması kat'iyetle şarttır.

Bunlara ilâveten tali derecede de olsa diğer bazı hususlar yine dikkati çekmektedir. Meselâ İslâmiyet bütün canlılara karşı bizlere daima şefkat ve merhameti emreder. Kurbanı gelince bizlerin şefkat ve merhamet üzerine dikkatimizi daha fazla çeker ve bu

hususla bizlere daha fazla tavsiyeelde bulunur. Bu da bizlere açıkça göstermektedir ki canlı varlıklar ve hatta cansız varlıklar gayeleri kadar değerlidirler. Nitekim gerek eti için ve gerekse kurban için olsun her iki halde de koyun kesilmektedir. Yalnız bunları birbirinden ayıran ve birini diğerinden daha üstün kılan şey kesilişlerinde ki gayedir. Kaldı ki bu gaye de koyunun bizzat kendinden gelmemektedir. Bilâkis, hariçten, kendini kesecek kimse tarafından gelmektedir. İnsanların niyetleri bu kendi malları olan koyunlar üzerinde bu kadar farklılık doğursa bu niyetleri taşıyan insanların bizzat kendilerinde ne derece farklılık doğuracağını bu küçük misalden hesap edip çıkarmak her halde mümkündür ve yine bu misalden hareket ederek kendi niyetlerimiz üzerine eğilerek onlara en mükemmel şeklini vermeye çalışmamız da her halde şarttır.

ABONELERİMİZE

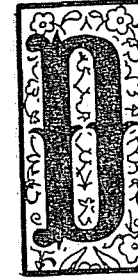
1 — Mecmuamıza birinci devreden abone olan eski abonelerimizin en kısa zamanda yeni adreslerini bildirmelerini,

2 — Adres eksik veya yanlışsa, yahut başka bir sebeple mecmuamızı alamayan abonelerimizin durumu mecmuamıza bildirmelerini rica ederiz.

İSLÂM MEDENİYETİ

CEHALETİN GETİRDİKLERİ

Bekir TOPALOĞLU
İst. Yük. İsl. Enst.
Öğretim Üyesi

İN adamı için zaruri olan «İman, İlim ve Metod» mefhumlarından ikincisi, ilim hakkında kaleme aldığımız bu son yazımızda hepimizce ma'lûm olan bazı tecrübelerle istinad edeceğiz. Memleketimizin din hayatında, gerek icrâ teşkilâtında vazife almış nice insanı, öğretmen ve din adamını (Diyanet mensubunu) tanıyoruz. Hiç bir muayyen şahıs söz konusu olmadan, tarafgirlik, basitlik, kıskançlık ve kin çukuruna —Allah'ın lütfuyla— düşmeden, münakaşa kaldırmaz «İman» şartı bulunduktan sonra, bilgili olan ve olmayan iki tipin hizmet şanslarını mukayese edelim.

Asırlarca İslâm imanının yuvahğını yapan güzel Anadolu'muzun asil ailesinden göreneğe bağlı (taklidi) bir iman aşısı almış bir insan düşünelim: Sağlam, kafasını ve gönlünü doyurucu mahiyette olmayan bir din tahsili almıştır. Aslında ve için başlangıcında samimidir, iyi niyetlidir. Ne var ki büyük bir sistem, umumi bir nizam, bir dünya ve âhiret nizamı olan İslâmiyet hakkında yeter derecede bilgi edinmemiştir. Şekli bazı formaliteleri tamamlamış diye onu ya din eğitimi veren müesseselerden birine veya Diyanet Teşkilâtından bir vazifeye tayin etmişlerdir. İmdi bu İslâmî-ilmî şahsiyet kazanamamış, henüz kızmaya hakkımız olmadığı için «zavallı» diyebileceğimiz kimse ne yapsın! Yepyeni bir hayata atılmış; kendisini, bilmediği fakat intibak etmeye mecbur kaldığı bir muhit içinde bulmuştur.

Aziz okuyucu, canım kadar değerli, öz kardeşim gibi sevgili tuttuğum ilim yolcusu! Burada söz konusu ettiğimiz kimsenin ne yapması lâzım geldiği üzerinde durmayacağız, çünkü biz «olması lâzım gelen»den değil, tecrübelerimize dayanarak «olan»dan bahsedeceğiz. Biraz önce tasvir etmeye çalıştığımız insan, işe yeniden başlarcasına, kronometreyi durdurup geçmiş hayatını bir daha yaşamak istemiyor, istemiyor. Buna ne psikoloji, ne aile durumu, ne aldığı görevin mahiyeti ve ne de çevresi müsait değildir. Yeniden tahsil görme ve ilmi şahsiyet kazanma vasıtalarından, kendine güven, kendi kendine yeterlilik iktisap etme imkânlarından mahrum olan bu insan ne yapacaktır? Umumiyetle şayi' olan acı gerçeği söylememe müsaade ederseniz şöyle diyece-

ğim: Şayet din adamı ise, benliğinde duyduğu boşluğu doldurmak için, ya hırçın, cemaate yüz vermez, acı dilli, cehennem yolculuğunun acente şefi imiş gibi korkutucu, ama sadece korkutucu olacak; veya makam, servet ve nüfuz otoritelerine emir erliği yapacaktır. Bu ikinci tipin, cehaletine inzımam edecek olan menfaatçiliği ve dindeki aldırmaçlığı ona «bırakınız yapsın, bırakınız geçsin» havası içinde birçok cevaz fetvası verdirmesi de mümkündür, özellikle seçkin zümre için.

Tahsil çağında kafasını ve gönlünü gerektiği şekilde imar etmeyen insan vazife hayatında şayet bir öğretmen ise iki yoldan birini seçmektedir. O bir «baba»dır, notu boldur, talebeyle çok hoş geçinir, hatta onlarla —bazan kahveye beraber gidecek kadar— lâubâlidir. Öğrenciyi hiç bir şekilde kınamaz. Kendisine değer verdiğini zanneden, dersine çalışma belâsından (!) kurtulmuş bulunan öğrenci bu nazik, bu baba öğretmenden çok memnundur. Bilmez ki yüzünde kendisini medh eden bu adam aslında ona kötülük etmekte, onun inkişafına ve ilerleyişine engel olmaktadır. Peygamber efendimiz, başkasını fazla öven bir adama: «Yazıklar olsun sana, onu medh etmek suretiyle öldürmüş gibi oldun, onu öldürdün, onu öldürdün...» buyurmuşlardır (1).

İlim gibi şerefli bir hamûleden yoksun olan öğretmenin canlandırdığı ikinci bir tip de zalim insan tipidir. Talebeyi sınıfta konuşturmamak, soru sordurmamak, kıt not vermek, en küçük bir hareketinden ötürü onu muahaze etmek... suretiyle durumunu korumak ve otorite kurmak ister. Bu tipler, bazan, kendi söyledikleri yalanlara bir müddet sonra kendilerinin de inanması gibi gerçekte talebe düşmanı kimsiler. Okulun içinde ve dışında devamlı talebeden yakınırlar. Şahsen en çok nefret ettiğim ve kızdığım insan tipidir bu. Kendi basitliğinin, kendi küçüklüğünün ve kendi tenbelliğinin intikamını öğrenciden almak isteyen ve «öğretmen» unvanını da lekeleyen bu tipin buna ne hakkı vardır! Cahile bilgi, nâkısâ kemal ve bâedebe edep öğretmekle görevlendirilmiş, bunun için de milletin alın-terinin bir parçası kendisine tahsis edilmiş bu insan, beğenmiyor ve düzeltmek de istemiyorsa, yapacağı ilk iş bulunduğu müesseseyi terk etmektir.

Aziz gaye arkadaşım! Bu söylediklerimde beni tasvip ettiğinizi zannediyorum. Fakat kulağımıza he-

men şunu fısıldayayım ki ilim tahsili çağında bulunan siz, bugün gerektiği şekilde çalışmaz, şahsiyet kazanmazsanız yarın —Allah korusun— bu kötü tiplerden birini temsil edebilirsiniz.

İlimden ve onun kazandıracağı şahsiyetten mahrum olarak iş başına getirilen insanların kapıldıkları aşağılık duygusunun bir tezahürü de şudur: yan desteklere başvurmak. İlimin biraz soğuk görünen yüzünden hoşlanmayan, kitapla ülfeti bulunmayan bu kimselerin gözünde —meselâ— idarecilik büyük bir makamdır, vesile değil bir gayedir, gelip-geçici bir nöbet değil topolanması gerekli bir nesnedir. Böyle olunca, gayeye erişmek için, önce küçük ta'vizlerden başlamak üzere mesafe kat'etmeye koyulurlar. Ardından aşağılık duygusu kamçısı, önünde ihtirasın yaldızladığı «makam» parıltısı bulunan bu yolculuğun sonu bazan hiyanete kadar varır. Evet, insafla düşünüyor, düşünerek yazıyorum: en büyük faktör olarak cehâletin doğurduğu aşağılık duygusudur ki bazı insanları, makam ihtirasına sürüklüyor ve iki ağzı da keskin o «makam kılıcı»nın kötüye kullanması suretiyle İslâm dâvâsına ihanet eder duruma düşürüyor. Bu hiyanet ya aşırı derecede ihmal, ya haklı ve faziletliyi ezme veya zalime yardımcı olmak tarzında gözükabilir. Bu çok müşkül noktada, Peygamber (s.a.) efendimizin şu derin mânalı duasını daha iyi anlar gibi oluyoruz: «Rabbim! Günahumu bağışla, cahilliğimi affet» (2). Belirtmeye lüzum yoktur ki çoğunluğu teşkil eden, fedakâr ve şahsiyetli idareciler bundan münezze olacaklardır.

İlmî müktesebâtı zayıf olarak hayata, Türkiye'nin çeşitli fikir cereyanlarının ortasına atılan din adamını bekleyen bir âkîbet daha vardır; bir gruba, bir klik'e bağlanmak. Müşrid ve metbû durumunda bulunan bir insanın eriyerek müstersid ve tâbi' durumuna düşmesi, «İslâmî» likten başka her hangi bir vasfa, ilâve bir kelime veya terime ihtiyacı olmayan dâvâmızın lehine değil aleyhindedir. Peşin hükümlerden, hissi kararlardan, kısmen de olsa alışılmış ve kalıplaşmış fikirlerden beri olan aziz okuyucuma söylemek isterim ki insanları Allah'ın saâdet ülkesine çağırmaktan ibaret bulunan dâvâmızın, bugün, siyasî veya gayrı-siyasî her hangi bir cereyana bağlanmasına lüzum yoktur. Böyle bir şeyin lüzumlu oluşu şöyle dursun, doğru değildir, dâvâya zarar getiricidir. Yerle göğün uzantısından daha geniş bir Cennet'in de fevkalâde, en büyük saadet olan Allah rızasını (3) gaye edinmiş bir mücâhid bu az şeylere, bu geçici heveslere nasıl gönül kaptırabilir? Değer hükümleri sür'atle değişen, ikbâl ve idbârî mütemadiyen yer değiştiren memleketimizde yüce İslâm dâvâsını nasıl bir gruba bağlar, mal edebiliriz? Kuvvetli hava cereyanları karşısında durabilen, dimdik ayakta kalabilen ağaç kökleri derinde olan ağaçtır. Bize bu derinliği verecek olan: varlığı zarurî iman hayatımızdan sonra kuvvetli bilgimiz olacaktır.

Bilgisiz insan, ilim sâhasından meslek seçmiş bulunan bilgisiz insan zayıf insandır, silik şahsiyettir,

cılız elemandır, tesirsiz varlıktır. Cehâletinin bahşedeceği cür'et ona hiç bir şey sağlamayacaktır. Kıyafeti ne kadar düzgün, makamı ne kadar yüce, sesinin perdesi ne kadar tiz olursa olsun o, küçük ve basit insandır. Her bilgisiz insanı kınamaya hakkımız yoktur, ama, adı üzerinde, ilim alanı kendisine meslek edinmiş insanın, sahasındaki cehâleti asla ve asla affedilemez. Böylesine tevîd ettiği bir zarar da işgal ettiği makamda İfuzulî şâgîl olmasıdır. Millet birbir emekle işinin ehli bir eleman yetiştirse de bürokrasinin himaye ettiği beriki adam —Allah gecinden versin— ölmedikçe veya emekli olmadıkça durumu değiştiremezsiniz. O halde câhil insan—dil'im varmıyor, câhil âlim diyeceğim— fuzulî değil muzır şâgîldir. Bu duruma düşmek ister misiniz hiç!

Önemine nisbetle yine de az sayılan iki makale ile din adamı için ilmin ne kadar lüzumlu ve zarurî olduğunu ispat etmeye çalıştım. Muhâtaplarım, bütün muhterem okuyucularım birlikte, bilhassa din eğitimi veren müesseselere öğrencileriydi. Nassa, akli ve mantıkî izahlara ve bir de örnekleri hiç birimizce meçhul olmayan tecrübelerle dayanarak serdedilen görüşlerimizde şayet mutabık kalmışsak hemen çalışmaya başlamalıyız. İrademize hâkimiyet sâhasında vereceğimiz savaş için Cenab-ı Hak'tan başarılar dileyelim.

Tahsil çağımızda çeşitli ilimlerle iştigal etme mevkiindeyiz. Umumî kültürümüz bakımından faydalı olan bu programa metanetle sadakat göstermeliyiz. Neyi ve kimden öğrenmeyi teklif ederlerse etsinler kaçınmayalım. Resûl-i ekrem (s.a.) efendimiz: «İlim ve hikmet mü'minin aradığı şeydir, onu nerde bulursa al» (4) buyururlar.

Sonsuz kerem sahibi yüce Allah'ın lütfettiği, aziz milletimizin hazırlayıp açtığı ilim müesseselerinde ilim tahsili şerefine nâil olmuş insanlar, öğrenci ve öğretici olarak siz ve biz! Son Peygamber Muhammed aleyhisselâmın haber verdiği, vukuu muhakkak şu elim neticeden Allah'a sığınalım: «Kendisinden bir bilgi istendiği halde onu gizleyen kimse, kıyamet gününde ateşten bir gemle gemlenecektir» (5). Öyle anlıyorum ki öğretme veya öğrenme durumunda olup da vazifesini yapmayan insan bu hadisin hükmüne dâhildir.

(1) Buhâri, 3/158, K. eş-Şehâdât/B. İzâ zekkâ raculün raculen., 52/16; Müslim, 4/2296, K. ez-Zühd/B. en-Nehy ani'l-medh., 53/14.

(2) Buhâri, 7/166, K. ed-Daavâ/B. Kavlu'n-Nebiyî s.a. Allahümme' gfir li., 80/60; Müslim, 4/2087, K. ez-Zikr.../B. el-Taavvüz min şerri mâ amile., 43/18.

(3) Âl-i İmrân, 3/133; el-Tevbe, 9/172.

(4) Bk. Aclûni, Keşfu'l-hafâ', «el hikmet» mad-desi.

(5) Ebû Dâvûd, 2/288, K. el-İlm/B. Kerâhiyeti men'ul-ilm, 24/9; Tirmizî, 5/29, K. el-İlm/B. Mâ câe fi Mâmâni'l-ilm, 39/3; İbn Mâce, 1/97, el-Mukaddime/B. Men suile an ilmin fe ketemeh, Mukaddime/24.

Tasavvuf

HOCA BAHAEDDİN NAKŞBEND

Selçuk ERAYDIN
İst. Yük. İsl. Enst.
Öğretim Üyesi

ADI Muhammed b. Muhammed el-Buhârî'dir. 718/1218 tarihinde Buhâra'ya 9 km. uzaklıkta Kasr-ı Hindüvân (Kasr-ı Ârifân) (1)'da dünyaya geldi (2).

Bahâeddin Nakşbend doğduğu sıralarda Hâcegân Tarikatı şeyhlerinden Hoca Muhammed Baba Semmâsi (ölm. 740/1339) (3) müridleriyle birlikte Kasr-ı Ârifân'a gelmiş ve Nakşbend'i mânevî evlâtlığa kabul etmiştir (4). Bu sıralarda yanında bulunan müridi Emir Külâl'e (ölm. 777/1375) dönerek:

«Bu erin terbiyesi sana aittir» demiştir (5).

Bununla beraber her ne kadar Hoca Muhammed Baba Semmâsi, Bahâeddin Nakşbend'i mânevî oğulluğa kabul etmiş, bilâhare tarikat ta'limi Emir Külâl tarafından ifâ edilmiş ise de; O'nun aynı zamanda «Üveysî» oluşu, yani kendisinden çok önce yaşamış bir müşridin Abdü'l-Hâlik Gücdüvânî'nin (ölm. 617/1220-21) ruhaniyetinden istifade etmiş olması, büyük bir husûsiyet taşımaktadır. Bu sûretle de Hoca Bahâeddin'in hakikatte intisablarının Abdü'l-Hâlik Gücdüvânî'ye olduğunu söyleyebiliriz (6).

Hâcegân silsilesi Hoca Mahmûd İncir Fağnevî (ölm. 670/1271) devrinden Emir Külâl'e kadar «zikr-i alenî»ye olduğundan, bu silsileye aynı zamanda «aleniye-güyân» derler (7). Halbuki Hoca Bahâeddin Nakşbend, Hoca Abdü'l-Hâlik'in mânevî irşadının tesiriyle o zamana kadar devam-ede gelen «zikr-i alenî» yi tamamen terk ederek, «zikr-i hafî» yi ihtiyar etmiştir (8).

EMİR KÜLÂL müridleriyle birlikte «zikr-i alenî» ye başladıkları sırada, mecliste hazır bulunan Bahâeddin dışarı çıkar, bu hareketi orada bulunanlar tarafından hiç de hoş karşılanmazdı (9). Bununla beraber, Nakşbend, şeyhi Emir Külâl'e derin bir hürmet besler, hizmetinde bulunmayı arzular, daima emre âmade olduğunu hissettirirdi (10).

Bir gün Emir Külâl halvette bulunurken, beraberinde olan ashâbından bazıları Bahâeddin'in «zikr-i alenî» ye riâyet etmediğini, bunun yanı sıra bazı sıfat ve ahvâldeki kusur ve eksikliklerini söyledikleri zaman o cevap vermemiş, nihayet beş yüz müridiyle birlikte Suhar'da mescid inşâsında bulunurken, bir ara toplantı yapılarak, o güne kadar Nakşbend hakkında devam-ede gelen dedikoduları cevaplandırmış ve sözlerine devamla: